

HÁY JÁNOS

100 nap

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2026

www.alexandra.hu • www.moobius.hu
www.europakiado.hu

Az öreg nénit bevitték a sürgősségre.

Kettős látás, kásás beszéd. Egyelőre még csak ennyi. Mélységes fájdalmak. A kórházban, vidéki helyszínen, megyei kórház, csúcsforgalom. Várakozók és súlyosabbnál súlyosabb betegek, elesettek, akik nembetegen is már elesettek, öregek, alkoholisták, kortalanok. A váróban néhányan abban bízhatnak, hogy hamarosan megtudják, hogy mi lesz a sorsa annak, akit behoztak.

Nem tudták meg.

Véletlenül elcsíptek valakit, akit a fehér ruhája alapján dolgozónak, vagy az ő rokonuk kapcsán kompetensnek véltek. Nem sikerült megtudni, majd egyszer sikerül. Az egész az információzárlat miatt még ijesztőbb, mint amilyen ijesztő már önmagában is. Az öreg néni fia és két unokája van ott a váróban. Az egyik gyerek néha sír, a másiknak csak, talán úgy lehetne mondani, borongósság fut át az arcán.

A várakozók arról beszélgetnek, hogy az öreg néni mikor volt még tulajdonképpen teljesen jól. A legké-

sőbbi időpont aznap délben volt, amikor együtt ebélt a fiával, és bár fáj a dereka, és már járókerettel is alig tudott mozogni, de még mondott olyanokat, amiken lehetett nevetni. Valójában a járókeret sincs régen, és abszolút provizórikusnak gondolták. Melegfront, mindig az van ilyenkor a dolog mögött. Az hozza ki. De mindig van valami front, teljesen megváltozott az időjárás. A néni akkor még normálisan beszélt a világról. Értelmes néni volt ez előtt az esemény előtt. Sőt, még akkor sem volt ilyen állapotban, amikor egy vizsgálatra elvitték már itt, a kórházban. Intett a fiának a betegszállító kocsiról, hogy minden rendben, ezzel jár ez a dolog, hogy vizsgálatok.

Amikor visszafelé hozták, már értetlenül kalimpált a kezével a levegőben, mintha fel akarna állni, vagy valakiket, valaki rosszakat ki akarna onnét űzni, abból a levegőből, ami fölé tornyosodik. Aztán majd átvisszik a neurológiára, azt a kicsi és immáron magatehetetlen testet, infúziót adnak, mert mást már tulajdonképpen nem érdemes.

Nem fog már magához térni.

Az orvos beszámol a cétén kimutatott agyi elváltozásokról, s hogy minden bizonnyal azok okozzák, ami okozva van. Aztán persze hozzáfűzi, hogy a néni már kilencvenéves, csodára nem lehet számítani. Ez a mondat azt jelenti, hogy meg vannak számlálva, csak még azt nem tudja pontosan, hogy az órái vagy a napjai, és hamarosan a percei is.

A néni egyik unokája sírt, és akkor már mások is érkeztek, akik a nénihez tartoznak. Olyan elesett volt, olyan aprócska, mintha egy nagyobbacska kutya volna. Mint a Bundás, amikor haldoklott az udvaron, és a néni már nem tudta behúzni a melegre, pedig tél volt, de nem bírta, a megatehetetlen testet. Kabátokat dobált rá, hogy ne fázzon.

Ez az öreg néni az én anyukám volt.

Néztem ezt a törékeny testet, hogy mennyire nincs már benne az az élet, ami összetartotta. Az az erő, amivel ez a csontritkulással terhelt test fenn tudta tartani fölöttem az életet, a rám acsarkodó időt. Nem hagyom, hogy rád omoljon, kisfiam, tartom, látod, tartom. Nekem meg természetes volt ez az erőfeszítés, ahogyan neki is.

És ezen a napon mégis nehezebbnek bizonyult az idő, mint megelőzően, nem lehetett túljárni az eszén, ravasz volt és fondorlatos, mert lehetőséget kapott rá, hogy ravasz legyen és fondorlatos. A végső szó mindig az övé.

Pedig még él.

Még bármi történhet, még minden visszafordulhat, még van kiút, még van annyi minden szó, amivel azt tudjuk megfogalmazni, hogy újra ott lesz majd, mint régen. De most csak egy törékeny, halkan nyögdiscső vagy épp alvó élőlény.

Még él!

A néni futott a tengerparton, amikor még élt. Ez egy igaz állítás, legalábbis a lényegét tekintve, hogy még élt, bár nem futott a tengerparton, mert soha nem látta a tengert, a gyerekei nem vitték el, talán ebben az is benne volt, hogy nem is akart elmenni. Az egy igaz állítás, hogy nem vitték el. A néni nem látta a tengert, amikor még élt, később pedig már nem tudott elmenni.

Mit gondol, ez volt az orvosnő szemébe írva, meddig lehet ezt húzni, senki nem örökéletű, és sokan hálásak lennének ilyen szép korért. Az én szemembe meg az volt írva, hogy még akarom, hogy éljen, hogy úgy éljen, ahogyan két nappal ezelőttig élt. Hogy totyogjon ki a konyhába, és csináljon valami kis egyszerűt a gázon. Hogy menjen be utána a szobába, és nézze a sorozatait, hogy meséljen azokról, akik azokban a sorozatokban szerepeltek. Hogy kérdezze meg, mi van a kivel. Hogy amikor tavasz van, és most pont itt van a tavasz, csak egy kicsit, de ültetgessen. Hogy zsörtölődjön a macskákkal, mert elcsentek valamit az asztalról, vagy megint láb alatt vannak és mindig éhesek.

Fogjatok egeret, az a dolgokat!

Hétágra süt a nap, milyen szép ez a tavasz. Mindig egy csomó ember vidám, amikor egy csomó ember szomorú. Később majd a szomorúak lesznek vidámak, és a vidámak szomorúak. A végén aztán nem lesz sem-

mi, csak a vége. Mindenkinek vége lesz egyszer, előbb vagy utóbb.

Talán inkább utóbb.

Vajon amikor fáj valakinek a halála, a szenvedése, mennyire sajnáljuk magunkat, és mennyire azt, aki szenved? Mennyi az önös én egy ilyen történésben? Nem tudom végiggondolni, mert eszembe jut, hogy ott fekszik abban a kórteremben, és gyötrődik. Olyan érzékeny a teste, hogy mindentől fáj neki. Nem bírja a rászorított pelenkát, nem bírja a paplan érintését. Olyan elesett és kiszolgáltatott, és olyan sok most körülötte a nemszeretés, mert ő most egy gond, méghozzá a nagyobbak közé tartozik. Ráadásul nem is bíznak benne, hogy lesz még olyan, hogy jobban. Nem lesz eredménye annak, hogy ott fekszik, csak rájuk kényszeríti a gondot. Mindenki arra gondol ilyenkor, hogy mért nem voltam vele eleget, mért nem kérdeztem meg, most nem tudom, miről, mért nem simogattam eleget addig, amíg lehetett, és érezte, és örült neki.

Hullámokban jön, tudom, hogy hullámokban jön a fájdalom. Majd valami eltereli a figyelmem, és akkor tudok olyan lenni, mint akinek nem fekszik magatehetetlenül az anyukája a kórházban. Aztán újra csak az megy a fejben, nem itt vagy ott, hanem mindenütt.

Akik nem szeretnek senkit, azoknak biztosan könnyebb, gondoltam, s hogy úgy tényleg, minek élni? Főzők, majd jönnek a gyerekek, és persze nem fognak enni, mert ki tud ilyenkor enni. Talán mégis, mert épp

olyan hír jön. Valaki felhív, hogy megszólalt, és azt mondta, hogy.

De jó, hirtelen mindenki felszabadul, holott az a valaki csak kitalálta, hogy mit mondhatott a néni azzal a fura, szavakat megformálni már nem tudó hangjával. A néni azt mondta, hogy, és itt volt egy név. A látogató neve és egy félmondat, amit a látogatóhoz intézett személyesen, biztosan azért, mert úgy volt, hogy ezen a napon, ezen a hétvégi napon együtt ebédelnek, arra tett egy utalást, hogy menjünk haza ebédelni. Biztos azért. Biztos azért gondolta a látogató, hogy ezt mondja, mert ő is arra gondolt, hogy most milyen jó lett volna, ha nem úgy alakul, ahogy végülis alakult, hanem ott vagyunk a néni házában, az étel nagy részét már mi visszük, a néni nagyothall, de más baj nincs vele, mindenki örül annak, hogy együtt vagyunk.

Arra a helyre gondolok, ahol születtem, az anyukám ágyában, nagyon korszerű voltam, mert otthon, hogy ott nőttem fel, ezért nagyon közvetlen a viszonyom ott mindenhez. Még akkor is, ha túl sok változás történt, mondjuk, részben már összeomlott a gyerekkorom, csak megmutatni tudom, hol volt a disznóól, hol volt a góré, a nyúlólak. Összeomlott, de most végérvényesen, mert az a kapocs fog kiesni, ami odaköt még. Ragaszkodó vagyok, ragaszkodom ahhoz, akit szeretek, ahhoz, amit szeretek. Nem szeretek költözni, nem szeretek a meglévők helyett másokat szeretni.

Azt hiszem, megfőtt a leves.

Jó sok, ahhoz különösen sok, hogy ne együnk belőle. Amikor a temetés volt, ami előzőleg volt, amikor egy másik anyukát temettünk, akkor már tudtunk enni. Ültünk a lakásban a közeliakkal együtt, az anyukám sültöt fasírozottat, és ettünk belőle. Úgy emlékszem, ettünk. Csak úgy kézzel. Minden ilyen alkalom úgy szokott eltelni, hogy vannak benne szomorú részek, de önkéntelen az ember arról kezd beszélni, ami vidám vagy épp vicces volt. Mintha ezekben a történetekben újra meg tudna jelenni annak a valósága, akit épp most temettünk. Igen, biztosan tudom, hogy ettünk belőle, de akkor már egy hónap is eltelt, mert a budapesti temetések esetében ilyen átfutások vannak. Sokan vannak a fővárosi lakosok. Még akkor is, ha az épp eltemetettel eggyel kevesebben is.

A leves!

Az a kilencvenéves néni megküzd az életéért. Látom, ahogyan a test dolgozik. Most is helytáll, mert ő egy helytálló. Talán sikerül, csak magára számíthat. Nem tudunk segíteni, a kórház meg nem akar. Nem ártanak, csak lemondtak róla, és nem hisznek a visszatérésben. A cicákat meg kell etetni, a virágokat meglocsolni, ha lesz visszatérés, úgy legyen minden, ahogyan kell lennie.

Amikor az a másik anyuka meghalt, még évek múlva is mindent úgy csináltam, ahogyan együtt csináltuk, ahogyan megbeszéltük. Ha belegondolok, még most is. Nem is tudom, miért. Mert jó így. Mert a gyerekek miatt. Mert nem bírom a változást. Mert nem akarok

változást. Ha akartam volna, már korábban változtatok. És mégis a legnagyobb változás az, hogy nincs. Ennél nagyobb változást el sem lehet képzelni. Mosogatok, csorognak a könnyeim, ez most ilyen hullám. Aztán az orromból a takony. Nem tudom megtörölni, mert mindkét kezem foglalt. Edény, habzó szivacs.

Homályosan látok a nedvességtől. Soha nem látunk tisztán, csak homályokon át.

Van, aki gyorsan le tud mondani arról, akit elveszít. Amíg lehet tenni, tesz, aztán még meg sem halt a másik, már képes továbblépni. Ezt az autót már nem lehet megszerelni, mehet a roncstelepre, totálkár. De valaki megveszi totálkár áron, és rendbe hozza, aztán eladja, jó üzlet, keres rajta. Ő nem az, aki nem érez, ő az, aki csak addig érez, amíg van értelme az érzésnek. Ha már nincs, át kell alakítani mindent. Talán azon is gondolkodik már, míg nézi a súlyos beteget, hogy mit kell átalakítani ahhoz, hogy számára újra működőképes legyen a világ.

Mosogatok. Amikor abban az edényben főztem, még a szombati közös ebédet terveztük a néni házában. Mért nem lehet oda visszamenni, ahol akkor voltunk, vagy mért nem maradt az, ami akkor volt? Mért mentem el arra a felülvizsgálatra, ha nem dugják belém azt a csövet, még ma is egészséges lennék, de innéttől beteg vagyok, holott még nem érzek semmit. Mennyit papol a világ arról, hogy alakítsd, sőt te is alakíthatod a sorsod, holott olyan szűkre van szabva ennek az alakításnak a mozgástere.

Nincs hír, kora reggel még nincs hír a kórházból, ami azt jelenti, hogy él. Az anyukám többet élt egyedül, mint házasságban. A férje, aki nekem az apa volt, kórházban volt, nem volt eszméleténél. Ültünk az ágya mellett, és vártuk, hogy valami történik. Egyszer már volt ilyen, és akkor apró jelekkel, de jött vissza az élet. Arcsín, aztán mozgatni kezdte a lábujjait, a kezét, és egyszer felnyitotta a szemét. Élt. Most nem. Ketten ülünk az ágyánál, már délután van, és mondom, hogy majd reggel visszajövünk. Az anya maradni akar, aztán mégis rááll arra, amit mondtam.

Másnap reggel, félig nyitva van a kórterem ajtaja, az ágy üres, nagy kupacban az ágynemű, egy másikban a valahai beteg ruhái.

Ott kellett volna maradni.

Halál dolgában mindig hibázik az ember.

Nincs hír, valaki hív, hogy majd valaki felhívja a kórházat, hátha mint kolléga információhoz tud jutni. Ilyen morzsákat várunk, és minden morzsa olyan, mintha gyógyszer lenne, valami fontos tett azért, hogy életben maradjon. Nincs hír. Csak akkor szólnak, ha meghal.

Nincs hír. Él.

A karfiollevés mellé csináltam még gombapaprikást tésztával, a nokedlihez nem volt kedvem. Csináltam egy nagy adag fasírozottat, és ahhoz sütöttem vékonyra szeletelt céklát és krumplit. Rengeteg ennivaló van, csak étvágy nincs. Ma talán lenyomják a torkán, hogy is hívják, nem jut eszembe, hogy azon keresztül táplál-

ják, ki fogják kötni a két kezét, hogy ne tépje ki. Olyan lesz az ágyon, mintha keresztre lenne feszítve, de legalább valamit elkezdenek. Az egyik dolog az elvesztés fájdalma, a másik, hogy örökösen beugrik a kép, hogy ott szenved kikötözve. Mindkettő nagyon fáj.

Tehetetlenek vagyunk.

| 18. |

Hogy tegnap csoda történt, az nem álmítás.

Az öreg néni, bár zavarosan, de elkezdett értelmes mondatokat mondani, vizet kortyolgat és joghurtot eszik. Olyan érdekes, hogy mennyire át tud állni az ember az örömrre, mintha más nem is történhetett volna, hiszen ez az én anyukám, aki élni akar, aki még nézni akarja, hogy nőnek a kertben a növények, aki még, és itt van egy felsorolás. Azt terveztem, hogy lemegyek Kalihoz, és folytatjuk a felvételeket. Ez most elmarad. Felhívott *A kutyatartó lány* rendezője, hogy ha holnap korábban le tudok menni az író-olvasó találkozóra, Kecskemétre, akkor szervezne egy összpróbát. Elhárítottam. Örülök, ha az eseményre le tudok menni. Mennyire érdektelen egy ilyen eseményt leírni, vagy csak megnevezni, hogy volt, ahhoz képest, ami van. Olyan nehezen ütöttem be gépbe, mert nekem sem mond semmit. Amikor Móricz megírta az *Életem regénye* című könyvét (1938), azt mondta, hogy tízéves koráig írja, mert addig minden fontos megtörtént vele,

ami utána van, abszolút érdektelen. Szeretek önéletrajzokat olvasni, de azokban is csak addig érdekes a történet, míg tart a felnövekedés, utána minden unalmas. Tök mindegy, hogy az illető felnőttként például alkoholista volt éveken át. Szerelmek, házasságok és lakhelyek sorozata, siker, pénz és pénztelenség. Ezek unalmas felnőtt történetek.

Az írók rendszerint elég jól meg tudják írni a gyerekkorukat, benne ilyen és olyan apával és anyával, de egyáltalán nem tudják megírni azt, hogy apák és anyák, és mit jelentenek ilyen szerepükben a saját gyerekeik számára. A felnőttkor kapcsán csak önmagukról tudnak írni, saját sérelmeikről, amelyeknek érdekes módon egy sereg ember esett áldozatául, például a gyerekeik. A felnőtt életük bennragad a privát sértettségben, ami teljesen érdektelen. Nincsenek benne igazi súlypontok, valódi alakulások. Olyan, mintha ugyanaz a nap ismétlődne. Sokszor amúgy figyelmes írók sem képesek mélyebb megfigyelésekre önmagukkal kapcsolatban. Menthetetlenül belecsúszik az egész a magánjellegű siránkozásba. Talán ezen a téren a naplók még mindig jobbak, hiszen azok tényleg privátnak számítanak, emiatt más az olvasói viszony hozzá.

Vajon mi a szerepe az olvasói viszonynak az olvasmány értékelésében? Mert mindig van egy viszony. Az is egy viszony, hogy azt mondták róla, azt hallottam róla, azt olvastam a fülszövegben, azt láttam a borítóján. Azt hallottam, hogy a skandináv írók nagyon jók, még az izlandiak is. Azt hallottam, hogy az ír drámák

a legjobbak, hogy a lengyel írók az igaziak, hogy az amerikai zsidó írók a legjobbak, hogy a latin-amerikai irodalom most a világirodalom zászlóshajója. Aztán más irányból, ez egy bestseller, ez egy bulvár, ez egy gyerekregény, ez egy olyan túl kemény, már az elején tengernyi benne a vér, ez egy olyan szerelmes, ez egy olyan, hogy jó lesz a strandra, ez olyan, hogy nem túl nehéz olvasmány, mégsem szégyen elővenni a metrón, mert egy olyan szerző írta, aki íróként van számon tartva, holott már réges-régen ponyvát ír. Aztán van olyan, hogy ebből a könyvből kiderül, hogy, meg ez egy kulcsregény, és mindenkit be lehet azonosítani, meg ez egy napló, ami minden olyat elárul, ami persze egyáltalán nem publikus, de beeteti az olvasó tolakodó kíváncsiságát. Ez tulajdonképpen egy önéletrajz, bár vannak benne hazugságok is, mert én láttam azt a történetet, ami akkor vele történt, és hát pont nem olyan volt. Akkor van az, hogy olyan figurák szerepelnek benne, mint mi, akkor az, hogy ez arról szól, amilyen a gyerekkorom volt, vidéken nőttem fel, vagy a zsidó nagymama nevelt, és voltak ott furcsaságok, de én azt éreztem az otthonomnak, én is olyan gimibe jártam, én is elváltam, az én anyukám, feleségem, férjem is meghalt. Aztán van olyan, hogy ez nem egy segítő könyv úgy direktben, de segít abban, hogy feldolgozzuk az ilyen-olyan veszteségeinket, abban, hogy megbirkózz az élet ilyen és olyan fordulataival, hogy megértsd, nem vagy egyedül ezzel a gonddal. Aztán, hogy ez a könyv Jézusról szól, az ókori Rómában ját-

szódik, a török időkben, a hatvanas években, legyen az bármely hatvanas évek, szóval olyan a témája, ami amúgyis érdekel.

Teljesen érdektelen, hogy ki hívott és miért, hogy hová megyek holnap, állandóan járok ilyen eseményekre. Ha csak ennyi mondandóm van a világról, jobb lenne, ha befognám a pofám, mert az tényleg igazi történés volna. Amikor az apám fogta be a számat, az olyan volt, hogy igazán befogás volt. Nem is kellett használnia a kezét, már a jelenléte is elég volt, a keze elképzelt mozdulata is.

Vajon mennyire azonos élmény a múlt?

Mennyire élték át ugyanazt a testvérek, a házaspárok, a szülők, az osztálytársak, a haverok? Felhozol egy történetet, amire a másik nem emlékszik. Ha nem emlékszik, nem érdemes a tanulságot levonni, nem érdemes érzelmileg kibontani, hisz már a történés reáialapjai is bizonytalanok. Másnak látjuk apánkat, mert máshonnét nézünk rá. Hiába tartoztunk a gimiben ugyanabba a csoportba, ő csoportvezető volt, én beosztott. Teljesen máshogy emlékszünk arra, ami történt.

Kinek az emlékei valós emlékek?

A veszekedő házastársak teljesen másnak látják azt a múltat, ami végül elvezetett ehhez a válsághoz, aminek már csak egy feloldása van, a válás. Az egyik mindent megtett éveken keresztül, a másik persze semmit. Hogy ki az egyik, ki a másik, a vita, vagy inkább veszekedés során állandóan változik.

Minden történést, ami velem történik, vagy mások életéből átélhetek, alapanyagnak tekintem. Olyan, mint a rossz deszkákat összegyűjteni, és átgondolni, hogy mire használhatók még. Van, amit csak a kályhába lehet bedobni, de van, akár teljesen elkorhadt is, ami beépül egy történetbe, és azt a súlyt, ami rá van pakolva, még megtartja. Jó, azért flexszel rámentünk, és átkentük favédő lazúrral.

Felhívott, és azt kérte, hogy. Írta, hogy küldjem el, hogy találkozzunk, hogy vállaljam, hogy csináljak egy képet, hogy születnapra akar tőlem. Hogy zajlik, látod, mennyire zajlik az érdektelen élet.

Veszek bébiételt az anyukámnak, azt már biztosan le tudja nyelni. Hány hónaposaknak valót kell? Remélem, mára is javult az állapota, bár most, hogy közeledik a látogatás ideje, egyre idegesebb vagyok. Félek. A félelem valóság. Egy színházigazgató tizenkét év után le kell mondjon, de nem bírja elviselni a kompetenciavesztést. Retteg a változástól. Hisztérikus állapotokat teremt a színházban, a másik oldalról pedig a tizenkét év emlékéből próbál szobrot emelni. Ugye ezt senki nem tudja felülmúlni, ugye ez olyan, amit még senki nem ért el a magyar színház történetében?

Furcsa látni, hogy egy olyan művészeti ágban próbál elszobrosodni, ahol esélye sincs a szobrosodásnak, hiszen a lehető legmúlékonyabb az emlékezete. Ki emlékszik azokra a híres előadásokra, amelyek akkoriban megrengették a színházi világot, s talán az azon túlít

is? Senki. Pedig csak tíz éve voltak, csak húsz éve voltak, csak tavaly voltak.

Bár az életünk után maradó bármi is az életünk után van, csak mi nem vagyunk az életünk után. Nincs értelme ezt a küzdelmet lezavarni, mármint az élet utánit építeni, mert csak elpazarolunk egy csomó időt arra, ami valójában nemélet. Ugyanakkor meg persze hogynes akarna az ember kompetens maradni, hogynes akarna öregen is vonzó lenni! Azt gondolja, ha olyan cuccokban fényeskedik, amilyeneket a fiatal nők és férfiak hordanak, tényleg azzá is válik, fiatallá.

Holott csak nevetségés.

Az öreg test és a fiatal ruha találkozásá méltatlan ahhoz az élethez, amit éltél, ahhoz a sok mindenhez, amit eddig tettél. Nevetségessé teszed magad, és magadon keresztül a gyerekeidet stb. De ezt csak a fiatalok gondolják így, aki épp ott van, ahol a kompetencia-vesztés zajlik, azt gondolja, hogy jól nézel ki azokban a cifra göncökben, jól nézel ki az arasznyi szoknyácskában. Annak öltözöl, aki örül neki, hogy így öltözöl, és az a valaki úgy jár-ke az utcán, hogy az én férjem, feleségem, azért még mindig marha jól néz ki, büszke rá és csodálja. Az ő érzésein nem fog ki az idő. Kedves nénikém, azzal zárom soraimat, hogy remélem, a bácsikám örül neked, megsimogat és megölelget, és a haveroknak dicsekszik veled! Ezerszer csókollak! Aláírás. Én.